

Vad?

Belgiska Kongo blev självständigt sommaren 1960. Inbördesstrider utbröt genast. Den rika gruvprovinen Katanga bröt sig omedelbart ut, livligt påhejade av gruvindustrin i den gamla kolonialmakten Belgien.

FN-soldaterna 1961.

Hur?

Bara två veckor efter självständighetsdagen kom FN till landet. Efter ytterligare två veckor hade FN 9 000 man i landet. De svenska FN-soldaterna kom i augusti. I slutet på september 1961 skickades svenskt stridsflyg ner och bildade flottiljen F22.

När svenskarna fångades.

Varför?

Jättestaten Kongo var en kolonial konstruktion. Premiärminister Lumumba avsattes i en kupp, utlämnades till rebellerna i Katanga och mördades. Konflikterna i Kongo har pågått sen dess och krävt otaliga dödsoffer.

Lumumba.

För ett halvt sekel sedan skickades de första svenska FN-soldaterna till inbördesstriderna i Kongo.

Drygt 6 000 svenskar tjänstgjorde i en blodig och brutal konflikt.

19 förlorade livet.

Det hade kunnat bli många fler.

Eric Brage, 75, hade kunnat bli ytterligare en siffra i statistiken

I dag är det 50 år sedan Eric Brage och hans kamrater tillfångatogs i Kongo.

– När de anföll norrmannen med macheten trodde jag slutet skulle komma för oss alla säger han.

Den 2 december 1961.

Furir Eric Brage, 25, och hans kamrater var på hemväg efter att ha vinkat av en kompis vid flygplatsen i Elisabethville, huvudstad i den kongolesiska utbrytarstaten Katanga.

– Vi var fem svenskar och två norrmän i folkabussen.

Inget hände förrän de kom fram till en järnvägsbro.

– Sex, sju lastbilar blockerade vägen.

– Katangesiska gendarmer tvingade upp oss på ett lastbilsflak. Stämningen var hotfull, vi befann oss i livsfara.

En katanges kastade sig över en av norrmännen med sin machete.

– Han hann vika undan. Kniven satt fast i flaket. Men den hade kunnat gå rakt igenom honom.

Någon gick emellan och stoppade flera attacker.

– Men hade han lyckats är jag säker på att det hade satt i gång en massaker.

De körde i väg till ett katangesiskt läger i närheten.

– En major kom fram och pekade på oss. En och en: Spion, spion, spion, spion, spion...

Och så:

– Pang, pang, pang, pang, pang...

De föstes i hop i ett litet rum. Efter en halvtimme hörde de oväsendet utanför det öppna fönstret. Sen kom skotten:

– De sköt ihjäl indierna bara några meter från oss. Då trodde jag att det var kört.

Det utbrast plötsligt häftiga strider och fångarna transporterades i väg till ett nytt ställe.

– Efteråt fick vi reda på att rummet där vi hade hållits fångna hade blivit helt utblåst av en granat.

De stängdes in i ett plåtskjul i fem dygn.

– Vi fick uträtta våra behov inomhus.

Du kan ju tänka dig stanken.

De flyttades till ett nytt ställe.

Bussen de åkte i stannade ute i bushen. Vakterna osäkrade gevären. En av fångarna berättade senare att han var övertygad om att de skulle skjutas och lämnas vid väggkanten.

– Katangesiska soldater hoppade omkring och skrek. Och visade med övertydliga tecken hur de skulle skära halsen av oss. Hur de skulle skära

Svensk FN-officer bland kannibaler och minor. Foto: 1940-1964. Bild: Aftonbladet.

TRODDE HAN SKULLE DÖ Eric Brage, i dag 75 år, läser gamla tidningsklipp från 1961 när han och andra svenska FN-soldater blev tillfångatagna av militären i Kongo.

För 50 år sen blev Eric, 75, fånge i Kongo

öronen och andra kroppsdelar – du förstår vilka – av oss, säger Eric Brage.

De hamnade i fängelset i Kipushi.

Stämningen var fientlig. Lokalbefolkningen och kvarblivna belgier var där för att häna fångarna.

– Dom trängde ihop oss, ett par nya FN-fångar och några civilister, i en liten cell på 1,90 gånger 3,40. Totalt var vi 15 man därinne. Vi fick sitta och sova i skift.

I bland öppnades dörren så att nyfikna fick komma och titta på dem.

– Dom petade på oss, men vi från FN fick i alla fall inget stryk. Fast de tre civilisterna misshandlades. Vi levde på vatten och hundkex.

I bland kom en officer förbi: "I natt ska vi kasta in ett par handgranater genom fönstret".

– Det var meningslöst att försöka rymma. Vi hade inga skor, vi visste inte var vi

var. Det skulle bli en barnlek att hitta ett gäng kritvita rymlingar.

Utanför rasade striderna.

Men redan i april hade de första svenska offren krävts.

Tre brittiska officerare och tre 28-åriga svenska soldater, anfalls av Kongos nationella armé. De släpades in på en skogsstig. En svensk lyckades fly när de andra sköts ihjäl. Dagen efter undersöktes mordplatsen. Inga spår.

– De blev uppåt, säger pensionerade majoren Stig von Beyer, som var underrättelsechef i den svenska bataljonen och senare Field Liaison Officer, direkt underställd FN-högkvarteret.

I sin hemligstämplade rapport skrev han vad de kongolesiska trupperna sagt:

– Lokalbefolkningen tog hand om de brittiska och svenska kropparna. De åt upp dem. Vi ber om ursäkt för detta.

Tre av mina kamrater i fångenskapen tog senare livet av sig

Uppgifterna om kannibalism var hyperkänslig.

– Både för FN, Kongos regering och för den svenska FN-truppen, säger von Bayer.

– Officiellt klassades de som saknade – troligen döda. Det är också det besked de anhöriga fick. 70 FN-soldater blev uppåtna under konflikten. Det är ett oskick att man inte vågat tala om det. Samma sak har hänt på andra ställen; under slaget vid Stalingrad, när flygplanet med rugbyspelarna från Uruguay störtade i Anderna 1973.

– Faktum är att Kongos premiärminister Lumumba, innan han blev mördad, i radio sa att "när det här är över ska vi återgå till det gamla och äta upp våra fiender!".

Eric Brage och hans kamrater hade också hört talas om kannibalism.

– Men det var inget vi ville tänka på under fångenskapen.

Sju svenskar hade redan dödats när Eric Brage tillfångatogs.

FN:s generalsekreterare Dag Hammarskjöld dog i en flygkrasch när han var på väg till den katangesiske rebelledaren Moise Tshombe. Det är ännu inte klarlag hur katastrofen gick till.

Fyra svenskar dödades under tiden Eric Brage satt fängslad.

Bara ett par dagar efter att han togs till fånga sattes de "flygande tunnorna" från den specialupprättade flygflottiljen F22 in mot katangesiska trupper.

Striderna kring Elisabethville i december varade i drygt två veckor.

– På juldagen kom Röda Korset på besök, då kände vi att en vändning kunde vara på väg, säger Eric Brage.

– Då började vi tro att vi kanske skulle klara oss. Inte för att jag var särskilt religiös, men jag lovade att läsa Bibeln från pärm till pärm bara jag kom levande ur det här.

Den 15 januari fördes Eric och de andra ut på ett fält och växlades ut mot katangesiska fångar.

En vecka senare landade de på Bromma.

– Ingen frågade hur jag mätte. Man pratade inte så mycket känslor på den tiden i Sverige. Krishantering var ett okänt begrepp.

Eric Brage stannade hemma i tio dagar. Sen åkte han ner till fortsatt FN-tjänstgöring. Därefter blev det fyra bataljoner till.

– Jag trivdes i FN och hade faktiskt inga större problem med att hantera upplevelsorna.

Men för de andra gick det inte lika bra.

– Tre av mina kamrater i fångenskapen tog senare livet av sig.

1963 tvingades Katanga in i federationen Kongo. De sista svenska FN-trupperna lämnade Kongo 1964.

1963 tvingades Katanga in i federationen Kongo. De sista svenska FN-trupperna lämnade Kongo 1964.

1963 tvingades Katanga in i federationen Kongo. De sista svenska FN-trupperna lämnade Kongo 1964.

1963 tvingades Katanga in i federationen Kongo. De sista svenska FN-trupperna lämnade Kongo 1964.

1963 tvingades Katanga in i federationen Kongo. De sista svenska FN-trupperna lämnade Kongo 1964.

1963 tvingades Katanga in i federationen Kongo. De sista svenska FN-trupperna lämnade Kongo 1964.

1963 tvingades Katanga in i federationen Kongo. De sista svenska FN-trupperna lämnade Kongo 1964.

Läs mer ■ "Bwana Kabamba: Svensk FN-officer bland kannibaler och minor" av Stig von Bayer och David Hymoff. En mycket märklig berättelse om märkliga män in en mycket märklig tid.

Se fler bilder från förr på AFTONBLADET PLUS

Svante Lidén

svante.liden@aftonbladet.se ■ Reporter ■ "Mår fortfarande illa när jag tänker på tv-bilderna av den misshandlade premiärministern Patrice Lumumba, när ha släpas i väg till sin egen avrättning"